

La prehistòria oblidada que van protagonitzar les dones

‘Les dones en la Prehistòria’ és el nom d’un recull d’estudis d’investigació antropològica i d’una exposició amb intenció pedagògica que s’exposarà a València fins a les darreries del 2006. Un projecte que mira de fer caure els falsos mites que s’han generat al llarg dels més de dos milions d’anys d’història al voltant de la figura femenina. Dones caçadores, guerreres i recol·lectores... Es tracta de posar l’accent sobre el seu paper protagonista.

Les dones, des de temps immemorials, no han estat el gènere feble, el caràcter dòcil i la figura amable acompanyant del varó que se’ns ha volgut mostrar. Almenys així ho defensen els dotze articles d’investigació que s’apleguen a *Les dones en la Prehistòria*, un llibre de divulgació científica publicat per la Diputació de València en què participen especialistes de diverses universitats espanyoles i museus i que han abordat la interpretació dels reptes arqueològics des d’una perspectiva de gènere. Basant-se en aquesta especialitat de l’arqueologia, els estudis fan un recorregut pels diversos aspectes del paper que ha adoptat la dona al llarg de la prehistòria. Des del segle XIX, en les investigacions arqueològiques d’arreu d’Europa que han aprofundit en els models de vida de les societats del passat es troba un masculí neutre, “l’home prehistòric”, quan es parla de les persones que van formar aquestes societats. Els estudis de *Les dones en la Prehistòria* desmunten certs clixés acceptats com a normals en la societat actual i que reflectim en aquest article amb el propòsit d’enderrocar aquesta “masculinitat” que ha esbiaixat la història.

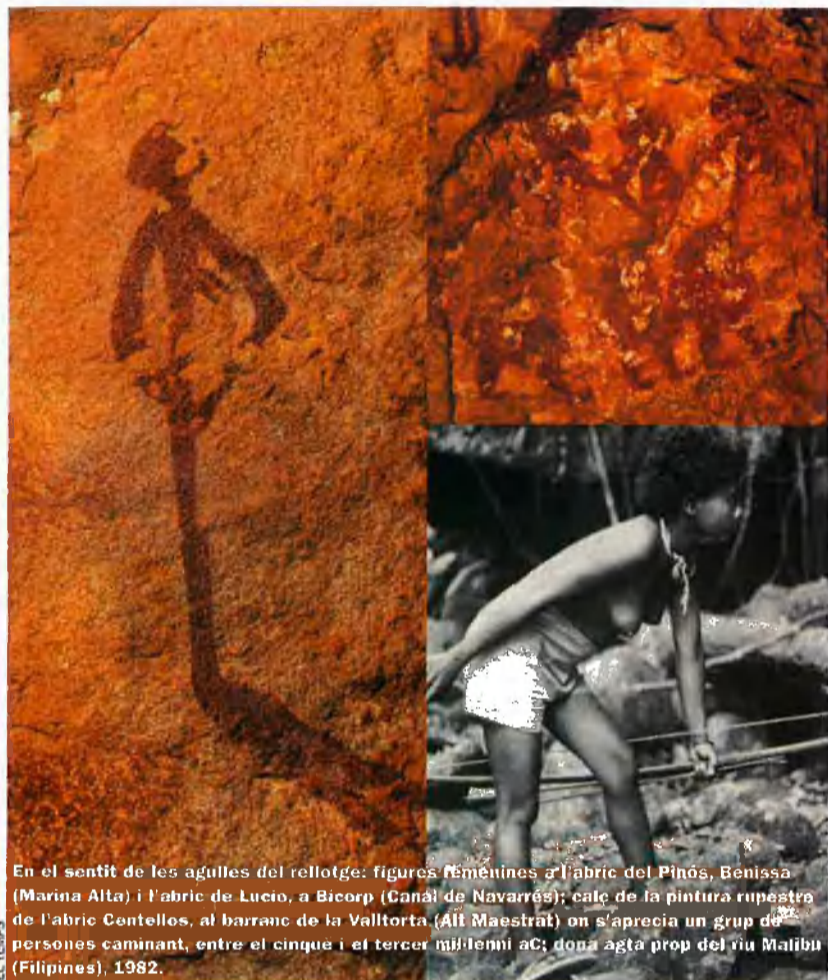
Una de les principals motivacions de la publicació d’aquesta obra és fomentar el debat, allunyar-se de la mirada tradicionalment androcèntrica del món. No obstant, la humanitat és la història que es construeix pas a pas entre els homes i les dones, i no, com habitualment s’ha dit, la història de l’home. És per això que en

els dotze articles aplegats al llibre els autors volen deixar palès que aquest paper secundari que les dones han ocupat sempre al llarg de la història és, sobretot, injust i fals.

Representacions artístiques de la feminitat. Un dels mites que s’encarreguen d’enderrocar els historiadors del Museu de la Valltorta (Alt Maestrat), Rafael Martínez Valle i Pere Miquel Guillem Calatayud, és la idea segons la qual la imatge ha estat des de sempre una preocupació central i inherent a la dona. La imatge femenina sempre ha estat present en les pintures rupestres i l’art des de fa 28.000 anys, i ja apareix en la cova Chauvet (França), on es conserven els torsos femenins més antics que es coneixen. Són línies que perfilen siluetes de dones sense rostre, figures femenines tallades en pedra, frissos naturalistes... en totes aquestes imatges, però, la dona forma part del grup, col·labora en la caça i la recol·lecció o és símbol de fertilitat i de maternitat. Exemples d’aquestes representacions són: la *Venus de Wilendorf*, les dones pintades en roig de l’art rupestre levantí o la dona que alleta al Racó de Sorellets, a Castell de Castells (Marina Alta). En aquest sentit, les figuretes prehistòriques anomenades Venus (Venus és en la mitologia romana la deessa de la bellesa i l’amor) han representat sempre un model femení que respon a les bondats de la sensualitat i la fertilitat. Però, i si –com apunten molts autors– aquestes mal ano-

menades Venus hagueren estat elaborades per dones? I si foren les dones les que estaven representant-se a elles mateixes i no cap home escultor? Alguns estudis antropològics expliquen que, per la posició i la perspectiva com són representades, aquesta teoria podria ser certa. Seria una explicació possible del per què aquestes figures tenen els pits penjants, els malucs amples i el peus quasi tan petits que ni s’hi veuen. Potser és perquè han estat modelades per una dona que es mira a ella mateixa, que observa el propi cos estès baix la seua mirada. No serien, per tant, cànons de bellesa fets per a l’admiració dels homes, sinó una mena d’autoretrats d’elles mateixes. Aquesta és només una de les moltes idees falses que la història –majoritàriament escrita per homes– ens ha trasmès. La dona, sempre relegada a un segon pla, brega encara a hores d’ara perquè se li reconeguen uns papers que ha representat des de fa més de dos milions d’anys.

Dones protagonistes. Dones associades al ritual del foc, a la preparació de recursos i aliments per a la resta de la societat a la qual pertanyen; protagonistes indispensables de la reproducció i de l’atenció a la mainada i a les persones grans o malaltes del grup; i també responsables de la gestió, l’organització i la direcció del grup; guerreres, caçadores i recol·lectores. Així eren les dones abans de l’edat de bronze. Diversos estudis assenyalen que les fe-

En el sentit de les agulles del rellotge: figures femenines a l'abric del Pinós, Benissa (Marina Alta) i l'abric de Lucio, a Bicorp (Canal de Navarres); calc de la pintura rupestre de l'abric Centelles, al barranc de la Valltorta (Alt Maestrà) on s'aprecia un grup de persones caminant, entre el cinquè i el tercer mil·lenni aC; dona agta prop del riu Malibu (Filipines), 1982.

melles cren les que ensenyaven els fills com sobreviure mitjançant la recollida d'aliments i la caça. *Les dones en la Prehistòria* tracta de reivindicar aquest rol social dominant, contrastant-lo amb els tòpics sobre el paper femení d'aquest període com a reproductora i organitzadora del quefer domèstic, ja que la concepció patriarcal de la família es va establir a partir de l'edat de bronze. Fins a aquell moment, homes i dones compartien les mateixes tasques fins que, tant els uns com els altres, morien. La mort s'ha associat tradicionalment a una sèrie de ritus especials segons els quals les restes de la persona morta s'acompanyaven d'adornaments, flors i

Recol·lectores caçadores i guerreres, així eren les dones abans de l'edat de bronze

altres objectes. En aquests enterraments també apareixen les restes d'ossos de dones, en solitari o en grup, formant part del record d'una societat que es preocupa per la mort i el més enllà, com s'ha encarregat de reflectir al seu estudi M. Encarna Sanahuja Yll, de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Una exposició molt didàctica.

Acompanyant les exposicions teòriques d'aquest llibre, tots aquells que ho desitgen poden visitar la mostra que, sota el mateix nom, s'exposarà fins al 31 de desembre al Museu de Prehistòria i de les Cultures de València. Una exposició itinerant, dirigida al gran públic i que mostra, per primera vegada a tot l'estat espanyol, el tema de la feminitat en la prehistòria. Amb esperit pedagògic i il·lustrador, el llibre i l'exposició volen rebatre la idea segons la qual les dones han ocupat sempre un segon pla, estàtic i invisible, mostrant homes i dones que van compartir esforços i recursos per viure i sobreviure en la prehistòria.

Begonya Soler, impulsora del projecte i comissària de l'exposició, explica que quan encarregaren la redacció del llibre volien "intentar trencar amb la cadena d'explicació de la prehistòria", que tradicionalment respon al correlat psicològic: "la caça és l'activitat econòmica més important i els homes van a caçar. Els homes són més importants". I és per això que en el registre etnogràfic s'han buscat per a l'exposició imatges de dones que realitzen activitats que des del punt de vista actual se suposa que no feien. Dones caçadores, recol·lectores, guerreres... i, sí, també dones que tenen fills i moren. És a dir, mostrar que les activitats en la prehistòria es realitzaven amb la col·laboració de tot el grup i d'una manera social. Aquest projecte vol, sobretot, eliminar la imatge tradicional de la dona com a guardiana de la casa i de la família, atenta a les necessitats de l'home, submissa, inferior i dependent d'una figura masculina.

Laura López